

Mgr. František Krejčí, Mlékárenský průmysl v Hlinsku v kontextu podnikání firmy NESTLÉ v Československu v první polovině 20. století. (Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, 2023, 182 s. + přílohy)

Stručná charakteristika disertační práce

Disertační práce Mgr. Františka Krejčího představuje čtenáři postupný vývoj mlékárenského průmyslu v Hlinsku. Jako jeho hlavní součást vnímá autor podnikání firmy NESTLÉ. Postupně se v obecné rovině zabývá vývojem mlékárenství v českých zemích, na jehož scéně se objevila na konci 19. století i firma NESTLÉ, a to nejprve v roli dodavatele svých výrobků. Dále sleduje její cestu k získání obchodního zastoupení krátce po vzniku republiky, přes zřízení Akciové společnosti NESTLÉ pro výrobu a prodej potravin v polovině třicátých let, založení závodu v Moravském Krumlově až k výstavbě továrny v Hlinsku a zahájení nové výroby v roce 1943. Ve zbývajících částech disertační práce se autor věnuje právě firmě NESTLÉ v Hlinsku, a to až do jejího vnoření do Průmyslu mléčné výroby n. p. v roce 1948.

Stručné celkové zhodnocení disertační práce

Disertace Františka Krejčího je výsledkem pečlivé badatelské práce a přináší mnoho cenných dílčích poznatků. Výběr tématu z hospodářských dějin a zacílení na dějiny podniku jsou bezpochyby chvályhodným badatelským počinem, neboť tato tematická oblast stojí spíše na okraji badatelského zájmu současné české historické vědy. Poněkud na půli cesty zůstává ovšem autorem nepřiznaný cíl vyplývající z názvu disertace, a to objasnění mechanismů včlenění a fungování firmy NESTLÉ do mlékárenského průmyslu v hlineckém regionu. Disertační práce je tak ponejvíce mechanickým spojením tří celků bez zřejmého funkčního vztahu, a to jistého (ovšem nepřilíživě zdařilého) pokusu o teoretické a metodologické ukotvení tématu disertace v rozsáhlém úvodu, popisu (spíše zevrubného) vývoje průmyslové mlékárenské výroby v Hlinsku a chronologického výkladu působení firmy NESTLÉ (nejen) na našem území. František Krejčí v úvodu explicitně vymezuje několik dílčích cílů, jejichž naplnění má vést k zodpovězení otázek, prozatím unikajících badatelské pozornosti. Odpovědi na ně mají vést k vytvoření komplexního obrazu podnikání firmy NESTLÉ v Československu, v době druhé války pak na území protektorátu.

V úvodu k disertační práci autor vysvětluje, že původně zamýšlené tematické zaměření na firmu NESTLÉ bylo z důvodu nedostatku pramenů třeba rozšířit o postižení tradice hlineckého mlékárenského podnikání před příchodem švýcarské firmy na naše území. Z tohoto důvodu se v textu dočteme rovněž o organizaci mlékárenské výroby u nás obecně, o odborném školství, technologických postupech atp. Většinou se ale jedná o informace převzaté z již existující literatury. Ve své stěžejní části (3. – 5. kapitola) se disertační práce stává postupnou prezentací detailních informací, jako by autor nechtěl cokoli z toho, co našel v pramenech, opomenout. Často ovšem zůstává pouze u popisu těchto faktů.

Podrobné zhodnocení disertační práce a jejích jednotlivých aspektů

a) Teoretické a metodologické ukotvení tématu disertace

Ke cti autorovi budiž, že se v obsáhlém úvodu disertační práce pokouší o detailní vymezení jejího tématu. Analýzou stavu dosavadního výzkumu dochází ke zjištění, že tématu dosud nebyla věnována náležitá badatelská pozornost. Podrobně vymezuje dílčí cíle svého výzkumu, poněkud křečovitě ovšem působí jejich průběžné odpočítávání (první až pátý dílčí cíl). Jako problematickou část vnímám obsáhlý historiografický vhled do dějepisectví hospodářských dějin a historiografie podniků nazvaný jako *Metodologie*. Jedná se o chronologický přehled vybraných titulů, sahající takřka k počátkům hospodářských dějin v české historické vědě, které autor považuje za stěžejní. Není však zřejmé, proč se těmito tituly ve stručných anotacích zabývá, protože se k nim teoreticky ani metodologicky nevztahuje. Samotné metodologie se dotýká pouze minimálně, konceptuální a teoretické ukotvení zde postrádám zcela. S přihlédnutím k těmto skutečnostem působí historiografický (a jen velmi okrajově) metodologický exkurz jako samoúčelný. Následující *Analýza archivních pramenů* je mnohem více než analýzou jejich výčtem a obsahuje i odkaz k pramenům tištěným, což název opomíjí.

Výběr metod, které autor ke svému výzkumu využil, není v teoretické části explicitně uvedený. Je tedy na čtenáři, aby je při četbě textu identifikoval. Vedle zcela dominantní deskriptivní metody je zřejmé využití statistických postupů, jež autora dovedlo až k tvorbě velmi přehledných tabulek, a metody sondy, která mu umožnila detailní poznání reprezentativních částí zkoumaného souboru faktů. Pozitivně hodnotí rovněž případy užití metody komparativní, která autorovi umožnila srovnání působení firmy NESTLÉ za druhé války s firmami, jakými byly např. Coca-Cola, farmaceutická firma Bayer, Hugo Boss atp. Objasnění teoretického, popř. konceptuálního východiska postrádám zcela. Případné inspirace cizojazyčnou literaturou zůstaly autorem rovněž převážně opomenuty.

Jako problematické vnímám časové vymezení tématu, které na jedné straně respektuje název disertace (první polovina 20. století), na druhé straně nás však zavádí hluboko do 19. století (1866), a to až k počátkům mlékárenského průmyslu v českých zemích. Zde je třeba položit si otázku, zda pro postižení zvoleného tématu je tato *cesta k počátkům* skutečně relevantní a nezbytná.

b) Struktura disertační práce a struktura argumentace

Disertace Františka Krejčího má logickou strukturu, která v zásadě jako jediný respektuje chronologický princip. Autor postihuje nejprve začátky mlékárenství na našem území a vznik a vývoj mlékárenství v Hlinsku, následně se zabývá pronikáním firmy NESTLÉ do českých zemí a postupným rozšiřováním jejího působení u nás.

Disertační práce má převážně popisný charakter s uvedením značného množství detailů. Autor v podstatě nevyužívá teoretické a metodologické výzvy, k nimž by jej mohla dovést literatura, kterou zmiňuje v úvodu disertace. Stejně tak využití pouhého chronologického konceptu autora v jeho práci limituje. Problematické deskriptivní vyznění disertace se odvíjí

od nedostatečného formulování badatelských otázek, které byly patrně nahrazeny výčtem jednotlivých cílů disertační práce. Jejich naplnění tak působí do značné míry nahodile a intuitivně. Autor si neklade otázky, ale přebírá to, co mu prameny na první badatelský pohled poskytují. Je ovšem třeba uznat, že v tom je naopak velmi systematicky a pečlivý. Hlavním přínosem disertační práce tak zůstává objevení značného množství faktů, místy až drobnohledných, jež nám autor svým popisem zprostředkovává. Ve výsledku jsme tak odkázáni na to, co z pramenů vyčetl, v případné analýze se však již nepouští za dikci pramenů a často ani jejich rétoriku.

c) Zhodnocení formální úrovně disertační práce

Disertační práce má velmi dobrou formální úroveň odpovídající obvyklým požadavkům kladeným na tento typ textu. Disponuje rozsáhlým a velmi různorodým poznámkovým aparátem. Je napsaná kultivovaným a čtivým jazykem bez závažnějších prohřešků proti odbornému stylu a jazyku. S jistými rozpaky pohlížím na rozčlenění nikoli zanedbatelné části textu disertace do velkého množství velmi krátkých kapitol (často pouze 2 až 4 stránky). I to umocňuje dojem pouhého mechanického připojování zjištěných skutečností k sobě, aniž by byly postiženy vzájemné vztahy a souvislosti.

K seznamu pramenů a literatury mám dvě připomínky. Elektronické zdroje by neměly být vyčleňovány samostatně (jde pouze o jiné medium než papír), ale měly by být rozděleny podle toho, zda jedná o prameny, nebo o literaturu. Samostatnou kategorii v rámci pramenů měl naopak tvořit materiál obrazový. Zde tuším pojmenováno jako *Ostatní* (rozumějme prameny). Jako matoucí a nešťastné vnímám rovněž umístění některých obrazových příloh do textu a jiných na konec disertační práce.

d) Práce s prameny a literaturou

Disertační práce Františka Krejčího je až úzkostlivě závislá na pečlivě nashromážděných pramenech. Autor prameny nepochybně ctí, domnívám se však, že právě tím jsou až limitovány jeho interpretační možnosti. Co v pramenech není explicitně řečeno, jako by nebylo. Důsledkem je pak převážně popisný ráz disertace, kdy doktorand prameny většinou pouze reprodukuje. Stejným způsobem autor pracuje s literaturou. Svá tvrzení odkazy na ni nejčastěji dokazuje nebo doplňuje. Nevyužit tak zůstává metodologický a konceptuální potenciál reflektovaných textů. Jejich výběr pak stojí víceméně stranou evropské historiografie i současných trendů moderních hospodářských dějin. Autor si např. jen minimálně klade otázku, jak se postupné etablování firmy NESTLÉ v Hlinsku projevilo v sociální oblasti, resp. v životě tamního obyvatelstva. Jako jistá inspirace v tomto případě mohla posloužit např. německá mikrohistorická bádání. Jako pramen zůstal potom zcela opomenut dobový tisk, neboť autor využil pouze Mlékárenské listy.

Naopak práce s kvantifikovatelnými údaji a tvorba tabulek je zdařilá a dokazuje, že František Krejčí je schopen získané fakty analyzovat i interpretovat a dále zpracovat.

Přínos disertační práce

Ačkoli se disertační práce Františka Krejčího vyznačuje především popisným charakterem a vyniká zejména důsledným přebíráním historických faktů obsažených v pramenech, nelze jí upřít, že přináší značné množství nových poznatků. Vzhledem k tomu, že se firmou NESTLÉ a její pozicí v českém mlékárenském průmyslu v hlineckém regionu doposud nikdo nezabýval, poskytuje František Krejčí prvotní vhled do této problematiky a zpřístupňuje pozdějším badatelům materiál, který lze bezpochyby dále využívat.

Dotazy k obhajobě

Jak se podnikání firmy NESTLÉ projevilo v běžném životě obyvatel Hlinska, popř. celého hlineckého regionu?

Jak z etického hlediska nahlížet na prosperitu firmy NESTLÉ za druhé války?

Čím se disertační práce liší od dějin podniků, které u nás byly publikovány před rokem 1989.

Závěr

Disertační práce Mgr. Františka Krejčího je z větší části původním autorským textem založeným na systematickém studiu pramenů. Splňuje všechna obvyklá kritéria kladená na práce tohoto typu. Výše uvedené výhrady dávám autorovi především jako podněty k dalšímu promýšlení zkoumaného tématu a doporučení, jak s jeho uchopením i textem jako celkem dále pracovat, a to zejména v případě, že by uvažoval o jeho publikování. Disertační práci tímto doporučuji k rozpravě v rámci obhajoby a v případě jejího zdárného průběhu navrhuji pro její klasifikaci hodnocení

prospěl

doc. PhDr. Veronika Středová, Ph.D.

V Hradci Králové 2. června 2023.